

למידה בעזרת טכנולוגיה ניידת: חקר מקרה עם סטודנטים להוראת מתמטיקה

מיכל ירושלמי המגמה לחינוך מתמטי והמגמה לטכנולוגיות בחינוך, הפקולטה לחינוך אוניברסיטת חיפה michalyr@construct.haifa.ac.il	גלית בוטזר המגמה לטכנולוגיות בחינוך והמכון לחקר אלטרנטיביות בחינוך, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת חיפה botzer@construct.haifa.ac.il	שרון גנוßer המגמה לטכנולוגיות בחינוך, אוניברסיטת חיפה genossar@netvision.net.il
---	---	--

Learning with Mobile Technology: A Case Study with Students in Mathematics Education

Sharon Genossar

Technologies in Education,
Faculty of Education,
Haifa University

Galit Botzer

Technologies in Education and
the Institute of Alternatives in
Education, Faculty of Education,
Haifa University

Michal Yerushalmy

Mathematics Education and
Technologies in Education,
Faculty of Education,
Haifa University

Abstract

This paper presents a pilot case study involving learning processes within a mobile learning environment, Math4Mobile¹, a cellular application for mathematics learning. Mobile phones introduce new types of communication styles and unique features like mobility and availability. Handheld devices can improve classroom dynamics owing to their computation and communication capabilities, face-to-face interactions and collaborative learning scenarios. The aim of this research is to present learning experiences within a mobile learning setting and to examine how socio-cultural and situated learning aspects are reflected in these experiences. The project included the use of the cellular video camera, the use of MMS and SMS messages and the use of the mathematical applets to construct graphs that represent the observed phenomena. The learning practices of the participants were fully documented and face-to-face activities were videotaped. Participants kept personal diaries to document their work. In addition, an interview summarizing the project was conducted with the participants. The results of this research indicate that the contribution of the mobile environment lies not only in making dynamic mathematical application more available, but also in supporting the execution of tasks that are closer to the students' experiences and more relevant to them, which has the potential to enhance experiential learning. It also contributes to a personal learning process, which may motivate learners.

Keywords: Mobile learning, situated learning, personal learning, collaboration.

תקציר

המאמר עוסק בפוטנציאלי הטמון בטכנולוגיה ניידת ללמידה ומתמקד בחקר מקרה שבחן תהליכי למידה שבו ארבע סטודנטיות למדו הוראה במתמטיקה, תוך שימוש בסביבת למידה ניידת Math4Mobile¹. סביבת הלמידה כוללת יישומים מתמטיים טלפון נייד ואינטרנט אינטראקטיבי המותכוּן ומעוצב

¹ <http://www.math4mobile.com>

למטרות לימוד והוראה. המשימות הלימודיות שהוטלו על הסטודנטיות עצבו תוך שימוש דגש רב על היבט הנידות, החזינות והתקשורתיות של הטלפונים הנידים. במסגרת המחקר בוצעו הסטודנטיות פרויקט שעסוק בקשר בין מודלים מתמטיים לתופעות יומיומיות של שינוי צבע וצבריה, תוך שימוש נרחב בכלים שונים שמאפשרים הטלפונים הנידים. הסטודנטיות נתבקשו לתעד תופעות מחיי היומיום בנסיבות הטלפון הנידי והשתמשו ביישומים ממוחשיים שהותקנו על הטלפונים כדי ליציג את התופעות באמצעות מודל מתמטי. הכלים התקשורתיים של הטלפון הנידי אפשרו לשילוח אובייקטיבים מתמטיים באמצעות הودעות MMS, הודעות טקסט ושיחות טלפון בין הסטודנטים השותפים במחקר ובינם לבין עצמם. מטרות המחקר היו להזות ולאפיין תהליכי חשיבה מתמטיים בפרטן משימות הקשורות בין מודלים מתמטיים לתופעות יומיומיות של שינוי צבע וצבריה וכן זיהויים ואפיונים של תהליכי חשיבה הנובעים ממאפייניהם הנידות והתקשורתיות של הסביבה. הנתונים שנאספו כללו תרשימים, פרוטוקולים מצילומי וידעו שתיעידו את המפגשים פנים אל פנים, ויומני עבודה של הסטודנטים. ממצאי המחקר מצבעים על העממת הידע המתמטי של הסטודנטים בעקבות חווית הלמידה הנידית והתפתחות ההבנה של חשיבות הקישור בין מודלים מתמטיים מושפעים לבני בעיות תנועה מן המציאות. ניכר מן המחקר כי הטלפון הנידי, כמישר וקשורות זמין, מעודד תהליך של למידה אישית תוך יצירת קשר פרטני עם המורה ועשוי לתרום למוטיבציה ללמידה.

ambilות מפתח: למידה ניידת, למידה ממוצבת, למידה אישית, שיתופיות.

מבוא ורקע לב්‍යיאת המחקר

טלפונים סולאריים והתקנים ניידים אחרים המכילים זמינים, נגישים ופופולריים בקרב צעירים. אחוֹז החדרה של טלפונים ניידים גבוה בכל רחבי העולם (Lubega et al., 2004). אם נוסיף לכך את העובדה כי אנשים מבילים יותר מ-50% מזמןם מחוץ למשרדים או היכיטה (Hayes et al., 2004), וכן כי טלפונים הנידים יש משמעות בהגדרת זהותם האישית והחברתית של בני הנוער (Attewell et al., 2003), הרי שנוכל להגעת כיו טכנולוגיה ניידת הינה חלק מהחיי היומיום של כל מורה ותלמיד ועשוי להיות לה תפקיד חשוב בלמידה. יכולות המחשב של טלפונים אלו עשויה לספק פתרון טכנולוגי חדשני הן בגבולות הכתה והן מחוצה לה. טלפונים סולאריים מציגים דפוסי תקשורת חדשים המאפשרים מגבלות של זמן ומרחב (Alexander, 2004). התקנים ניידים עשויים לתמוך בלמידה שיתופית (Hoppe et al., 2003) ולשפר את הדינאמיקה הכתית הודות ליכולות התקשורתיות שלהם, המאפשרות הרחבת האינטראקציה פנים-אל-פנים (Liu and Kao, 2007). ככלים ניידים עשויים בזמן לتلמיד חוותות למידה בהקשר של העולם האמתי (Low and O'Connell, 2006) ולספק לו תמיכה שתאפשר בנייתו של ידע אישי (Naismith et al., 2004).

בפרט, ככלים ניידים עשויים לתרום ללמידה מתמטית (Roschelle, Patton and Tatar 2007). למידה בכלל ומתחממתיקה בפרט בעוזרת עזרים טכנולוגיים נותנת מענה למספר אתגרים חינוכיים (Yerushalmy & Ben-Zaken, 2004). שימוש בטכנולוגיה מאפשר לתלמידים לקיים למידת מחקר עצמאית ולפתח רעיונות ומושגים ואך עשוי לשפר מיומנויות חקר. הטכנולוגיה עשויה לעודד תלמידים חסרי מוטיבציה על ידי הפיכת הלימוד למהנה. הטכנולוגיה מאפשרת למורים לקיים תהליך למידה אישי בו כל תלמיד מתקדם בהתאם לכיקולותיו ומידת הבנתו וכן מאפשרת למורה לעקוב בזמן אמת אחר התלמידים וקשהיהם בהבנת עקרונות מתמטיים. טכנולוגיה אישית ניידת מאפשרת ללמידה לפrox את גבולות היכיטה, לקיים קשר ישיר בין עמיתים ולתמוך בסביבות שיתופיות, תוך דגש על מיזוג הלמידה בהקשרים הסביבתיים בהם היא מתרחשת (Chan et al., 2006). אחד התחומיים בהם ההתנסות היומיומית משמעותית ללמידה הוא המתמטיקה של השינויים (Noble et al., 2002). לטכנולוגיה תפקיד מרכזי בקיום יכולות התלמידים ליצור ולהבין מודלים מתמטיים של תופעות של שינוי בשל יכולותיה הנרחבות להביא את העולם לתוך כיתה הלימוד (Yerushalmy, 1997) – את היכיטה אל העולם.

בבואהנו לבחון למידה ניידת ניתן להתייחס בספר נקודות מבט (Sharples, 2006) : (1) נקודת המבט הטכנוכנטרית, לפיה למידה ניידת מתרחשת בתנאים של כלים טכנולוגיים ניידים. (2) נקודת מבט הרואה למידה ניידת כתת-קטגוריה של e-learning, אשר עושה שימוש בטכנולוגיות נישאות, ותלויה בהן במקומות על ציר הזמן ובמרחב (Quinn, 2000); (3) נקודת המבט של למידה א-פורמאלית לפיה הלמידה הניידת קוראת תיגר על שיטות הלימוד המסורתיות הפורמאליות או, לחילופין, משלימה אותן, משומס שהיא מתרחשת לרוב בהקשרים א-פורמאליים (4) נקודת המבט של הלומד במרכזו, לפיה הלומד הוא הנידד ולא בהכרח הטכנולוגיה (Sharples et al, 2005) והוא מתבססת על עקרונות "למידה ממוקדת לומד".

במחקר זה נאמץ את שילובן של הגישות הללו ונתיחס אל למידה המזיבה את הלומד הנידד במרכזו, עשויה שימוש בעזרים טכנולוגיים ניידים ועשוויה להתרחש בהקשרים פורמאליים וא-פורמאליים.

סביבת הלמידה

סביבת הלמידה Math4Mobile כוללת יישומים מתמטיים שפותחו לטלפונים סולאריים ואתר אינטרנט המציג רצינול פדגוגי ופעילויות למידה לדוגמא. היישומים פותחו במיוחד למערכת החינוך, ושילובם בתוכניות הלימודים הקיימות ובתוכניות הלימוד הממוחשבות בבתי הספר, עמדו נגד עיני הוצאות המפתח. היישומים ניתנים להתקנה על גבי מרבית המכשירים שנמצאים כיום בשוק (ראו איור 1), ומאפשרים להם לפקד כמחשבים ניידים, אשר בין היתר מבצעים שורה של יישומים מתמטיים ברמות שונות - גיאומטריה דינמית לתלמידי יסודי, יישומים גראפיים ללימוד אלגברה וחישובים בחשבון דיפרנציאלי לשימוש תלמידי התיכון. היישומים מספקים לתלמיד ולמורה מעבדה מתמטית זמינה וקללה לשימוש. הכל תומך בלמידה ניידת בכל מקום וזמן, כך עשויה למידת המתמטיקה להיות מקושרת לחוויות היומיומיות של התלמיד.

איור 1. הישום Sketch2go אשר תוכנן על מנת לעודד חקר תופעות וגרפים באופן אינטוני

מטרת המחקר

מטרת המחקר היא לבחון כיצד סטודנטים לטעות הוראה במתמטיקה חוותים את השימוש בסביבת למידה ניידת, לזהות ולאפיין תהליכי למידה ייחודיים לסביבה זו, וכן לבחון כיצד מאפייניה הייחודיים של סביבת למידה זו באים לידי ביטוי בתחום הלמידה של הסטודנטים הן כתלמידים והן כמורים לעתיד.

שאלות מחקר

1. כיצד סטודנטים לתעודת הוראה משתמשים בטכנולוגיה ניידת הכוללת יישומים מתמטיים וכליים נוספים שמספקים הטלפונים הניידים לצורכי לימודיהם כסטודנטים ומורים לעתיד?
2. באיזה אופן מאפייני הזרימות והתקשורתיות של סביבת הלמידה באים לידי ביטוי בתחום הלמידה של הסטודנטים?

שיטות מחקר

המחקר התמקד באربع סטודנטיות לחינוך והוראה באוניברסיטת חיפה, הלומדות לקראת תואר ראשון במתמטיקה וכן לקרأت תעודת הוראה במתמטיקה. הסטודנטיות דיווחו בתחילת המחקר כי הן מרבות להשתמש טלפון הנייד ככלי תקשורת עיקרי באמצעות שיחות וכן באמצעות SMS, וכי אין להן ניסיון קודם בעובדה עם כלים מתמטיים אחרים.

הסטודנטיות צוידו טלפונים ניידים מתקדמים, היישומים המתמטיים הותקנו על המכשירים והם שמשו את הסטודנטיות לביצוע הפרויקט ולצריכתן הפרטיים במשך חודשים. במהלך המחקר התקיימו עם הסטודנטיות שני מפגשי פנים אל פנים קבוצתיים בהם הן עסקו בחקרת מודלים מתמטיים של תנועה ובבנייה משימות למדיווות הקשורות בין מודלים מתמטיים ותופעות של שינוי וצירה בחיי היום-יום, כן תועדו שיעור בכתה בו הן הציגו לעמיהיהן את עבודתן. בנוסף התקיימו ותועדו מפגשי תמייה טכנית וריאיונות סיוכום עמן. במהלך תקופה זו החוקרות היו בקשר רציף עם הסטודנטיות, הנחו אותן, שלחו להן משימות מתמטיות וספקו תמייה טכנית. הסטודנטיות כתבו יומן עבודה רפלקטיבי, בו תועדו כל הפעולות המתמטיות שהן ביצעו.

הגישה המחקרית שנבחרה היא הגישה האתנוגרפית, במטרה לבחון ולהבין את תהליכי החשיבה והלמידה אותם חוו הסטודנטיות. כלי המחקר כללו ראיונות عمוק ותצלומות, תוך נקיטת גישה מתערבת של החוקרות בהנחיית הסטודנטיות במשימות למדיווות שונות. ניתוח הנתונים בוצע באופן אינדוקטיבי, תוך שימוש בעקרונות של בניית תיאוריה המונגנת בשדה (Strauss & Corbin 1998).

ממצאי מחקר

העמקת הידע המתמטי של והתייחסות הסטודנטיות לעצמן כמורות לעתיד בעקבות חוות הלמידה עם היישומים הסולאריים

על פי ממצאי המחקר, נראה כי הלמידה בעורת הטלפון הנייד תרמה ללמידה ממוצבת, אשר הרחיבה והבנתה את ידע הלמידה התרבותי של סטודנטים מתאימים תופעות של שינוי. בשל ניידות וזרימות הטלפון, פעילויות הלמידה התרחשו בהקשרים אוטנטטיים תוך קיומם תקשורת שוטפת בין הסטודנטיות. הסטודנטיות נעזרו במצלמת הטלפון הנייד כדי לבנות משימות הלוקחות מחיי היום-יום (ראה איור 2). בוצר וירושלמי (Botzer and Yerushalmi, 2007), שמציאות ניתוח של יומני הסטודנטיות, מצביעות על כך שבמהלך ניסוי הלמידה, הסטודנטיות קיימו בינהן דיון מתמטי ועדינו את הגרפים שבנו תוך שימוש ביישומים הממוחשבים ובכלי תקשורתניים של הטלפון הנייד.

במהלך הניסוי הכלים הניידים הפכוمارטיפקט טכנולוגי לכלי משמעותי בלמידה והוראה. השימוש ביישומים הניידים השתכלל בכך שבעוד שבמפגש הראשון הסטודנטיות העדיפו לפתור את המשימה המתמטית באופן מסורתי על דף וرك לאחר מכן להשתמש ביישומים, הרי שבסופה של תקופה מחקר הוא מתייחסות בדבריהן לתופעות קונקרטיות בהן הן עוסקו ולשימוש בכלים המתמטיים ביצועם. הן מפגינות הבנה לגבי הקשר בין הgraf המתואר את התופעות לבין גראף הנגורת וגרף האינטגרל ומשמעותם.

איור 2. סרטון שצולם באמצעות הטלפון הנייד ומתעד תופעה של שינוי קצב עליית המים בכווות בעלות דפנות שונות וצברת הנוזלים

כמפורט לעתיד ניתן לראות אצל הסטודנטיות את התפתחות ההבנה של חסיבות הקישור בין מודלים מתמטיים מופשטים לבין דוגמאות מן המציאות, וכן את יכולתן לבנות שימושות עבור תלמידיהם לעתיד בעזרת היישומים הסלולריים. לאחר ההתנסות הראשונה עם היישומים הסטודנטיות התקשו להציג פעילויות ייחודיות שנייתן לבצע בעורთם ואשר יקשרו בין מודלים מתמטיים של תנועה לבין דוגמאות מן המציאות. הן ראו ביישומים הנידים כל טכני בלבד וחשו מהמשמעות של צילום תופעה. גישה זו הולכת ומשתנה לאורך תקופת המחקר ובמהמשך חן מצביות עצמן על התרומה האפשרית של פעילות למידה זו.

תרומת התקשורתיות, הנידות וה贊מינות של סביבת הלמידה היבט התקשורתיות כמעודד ללמידה אישית – הטלפון הניד – הוא מטיבו מכשיר אישי ומזמן אפשרות לפיתוח חוויות למידה אישיות וממקודמת-לomid'ם בשתקpid המורה הוא לספק לתלמידיו יעוץ והדרכה (Low & O'Connell, 2006). הסטודנטיות ציינו כי השימוש בפלאפון עשוי לעודד תהליך של למידה אישית בו התלמיד יוצר קשר אישי עם המורה ומתקדמי באופן פרטני בהתאם לכולותיו. הן ציינו את האינטראציה כמאפשרת קשר חזק יותר ופורמלי פחות ועקב כך ממשפיעה לטובה על המוטיבציה ללמידה.

היבט הנידות וה贊מינות של הפלאפון כמעודד ללמידה המכשירים הנידים מאפשרים מעבר משימוש מקרי, לא קבוע ומשלים במערכות ממוחשבות אל שימוש תדייר או אינטגראלי בטכנולוגיה המחשב והנידת (Roschelle, 2003). הסטודנטיות דיווחו כי הן ניצלו היטב את תוכנות הנידות של הפלאפון והשתמשו בו בהקשרים רבים ומגוונים על מנת לבצע את המשימות שהוטלו עליהם. הן ציינו שהן נושאות את הפלאפון לכל מקום כל הזמן והשימוש בו אפשר להן לנצל את זמני הפנוי בצרפתייה.

דיון וסיכום

מטרות המחקר היו לזהות ולאפיין תהליכי למידה בפתרון שימושות הקשורות בין מודלים מתמטיים לתופעות פיזיקאליות, וכן זיהויים ואפיונים של תהליכי חשיבה הנובעים מהיבט הנידות והתקשורתיות של סביבת הלמידה.

למידה ממוצבת היא תיאוריה כללית של ריכשת ידע, אשר צמחה מן התפיסה הקונסטרוקטיביסטית, הטוענת שבניתה הידע היא תהליכי הלומד בדרך פעולה ידע חדש בישן (Lave & Wegner, 1991). בניגוד לרוב פעילויות הלמידה המקובלות בכיתה, בהן תוכן הלמידה הינו מופשט וחסר הקשר סביבתי, הרי שעלה פि Lave הלמידה הנה תוצר של הפעולות, התוכן והתרבותות בה היא מתרחשת. בנייתו וניתוחו מתמטי של תופעות פיזיקאליות מחיה היום ותורמים תרומה משמעותית להבנת עקרונות מתמטיים ולהבניות ידע מתמטי חדש (Nemirovsky, 1996). על פי ממצאי המחקר,

נראה כי הלמידה בעזרת הטלפון הנייד אכן תרומה ללמידה ממוצבת, אשר הרחיביה והבנתה את ידע הסטודנטיות לגבי מודלים מתמטיים המותארים תופעות של שינוי מחיי היום-יום. בנוסף, מסתמן כי הסטודנטיות ניצלו היטב את תוכנות הניידות והזמיןות של הפלאפון כדי ליעיל את תהליך הלמידה שלහן ולמעשה הפכו את הפלאפון למכשיר תקשורת בלבד לכלי למידה נגיש ונייד המאפשר תקשורת בין התלמידים ובינם לבין מורהיהם.

מצאי המחקר מצבעים על הפוטנציאל הגלום בסביבות למידה ניידות כדוגמת Math4Mobile. מחקר זה הינו חלוץ בתחוםו וכן יש צורך בפיתוח של פעילויות למידה אשר יעשו שימוש נרחב באפשרויות אשר טומן בחובו הפלאפון כמכשיר ללמידה ניידת וממוחשבת, וכן בהמשך פיתוחה של סביבת הלמידה, כגון – הרחבת אתר האינטרנט שישמש לתמיכה בלימוד ובהוראה, וכן פיתוחם של יישומים נוספים אשר ישמשו ללמידה חקר בשדות נוספים של המתמטיקה.

תודות

אננו מודים לנוקיה ישראל על תמיכתה במחקר זה.

מקורות

- Alexander, B. (2004). Going Nomadic: Mobile learning in higher education, *Educause Review*, 5, 2004, 29-35
- Attewell, J. & Savill-Smith, C. (2003). Mobile learning and social inclusion: focusing on learners and learning, Learning and Skills Development Agency, London, UK. Available at <http://www.lsda.org.uk/files/pdf/1440.pdf>
- Botzer, G. & Yerushalmy, M. (2007). Mobile Applications for Mobile Learning. To appear in the Proceedings for "Cognition & Exploratory Learning in Digital Age" (CELDA), December 2007, Algrave ,Portugal
- Chan T., Roschelle J., His S., Kinshuk, Sharples M., Brown T., Patton C., Cherniavsky J., Pea R., Norris C., Soloway E., Balacheff N., Scardamalia M., Dillenbourg P., Looi C., Milrad M., & Hoppe U. (2006) One-to-one technology-enhanced learning: an opportunity for global research collaboration, *Research and Practice in Technology Enhanced Learning* Vol. 1, No. 1 (2006) 3–29 World Scientific Publishing Company & Asia-Pacific Society for Computers in Education
- Hayes, P., Joyce, D., & Pathak, P. (2004). Ubiquitous learning - an application of mobile technology in education. In Cantoni & McLaughlin (eds.) *Proceedings of ED-MEDIA 2004*, Lugano, Switzerland
- Hoppe, H.U., Joiner R., Milrad M., & Sharples, M., (2003). Wireless and Mobile Technologies in Education, *Journal of Computer Assisted Learning* 19, 3, pp 255-261.
- Lave J. & Wenger, E. (1991) *Situated learning: Legitimate peripheral & participation*, Cambridge University Press
- Liu, C. C. & Kao, L. C., (2007). Do handheld devices facilitate face-to-face collaboration? Handheld devices with large shared display groupware to facilitate group interactions. *Journal of Computer Assisted Learning*, 23, 285–299.
- Low, L. & O'Connell, M. 2006. Learner-centric design of digital mobile learning. Paper presented at Learning on the Move, Brisbane, Australia.
- Lubega, J., McCrindle, R., Williams, S., Armitage, U., & Clements, I. (2004). Uses of Mobile phones in higher education. In Cantoni & McLaughlin (eds.) *Proceedings of ED-MEDIA 2004*, Lugano, Switzerland
- Naismith L., Lonsdale P., Vavoula G., & Sharples, M. (2004) Literature Review in Mobile Technologies and Learning, Report 11, Future lab Series, http://www.futurelab.org.uk/research/reviews/reviews_11_and12/11_01.htm

- Nemirovsky R. (1996) Mathematical narratives, modeling and algebra, In N. Bednarz at al (eds.), *Approaches to algebra*, 197-220, Kluwer academic publishers.
- Noble T., Nemirovsky R., Wright T. & Tierney C. (2002), *Experiencing Change: The mathematics of in change in multiple environments*
- Quinn, C. (2000). mLearning. Mobile, Wireless, In-Your-Pocket Learning. Linezine. Fall 2000
- Roschelle, J., Patton, C, & Tatar, D. (2007). Designing networked handheld devices to enhance school learning. In M. Zelkowitz (Ed.) *Advances in Computers*, 70, 1-60.
- Roschelle, J., Vahey, P., Tatar, D., Kaput, J., & Hegedus, S. J. (2003). Five key considerations for networking in a handheld-based mathematics classroom. In N. A.
- Sharples M. (2006). (Ed). Big Issues in Mobile Learning, Report of a workshop by the Kaleidoscope Network of Excellence Mobile Learning Initiative. Learning Sciences Research Institute, University of Nottingham, UK
- Sharples, M., Taylor, J., & Vavoula, G. (2005). Towards a theory of mobile learning. Paper presented at mLearn 2005, Cape Town, South Africa. Retrieved (n.d.), from <http://www.mlearn.org.za/CD/papers>
- Strauss, A. L., & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory (2nd edition)*, Thousand Oaks, Ca: Sage.
- Yerushalmy M. (1997) Mathematizing verbal descriptions of situations: a language to support modeling
- Yerushalmy M. & Ben-Zaken O. (2004) Mobile phones in Education: the case of mathematics, The Institute for Alternatives in Education, University of Haifa.
- Yerushalmy M. Weizman A. & Shavit Z. (2006), Math4Mobile, <http://www.math4mobile.com/>